

เพลงมอญบ้านจรรย์นาฏย์

PHLENG MON BAN CHANYANATYA

ดิณณภพ ถนอมธรรม¹ ภัทระ คมขำ²

Tinnapob thanomtham Pattara Komkam

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามูลบทที่เกี่ยวข้องกับเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏย์ และศึกษาเอกลักษณ์ของเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏย์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ตระกูลจรรย์นาฏย์นั้นบทยายาได้ 3 รุ่น 1. ครูเพชรจรรย์นาฏย์ 2. ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ 3. ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ เป็นการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นภายในสำนักและสู่สังคมดนตรีไทยโดยกว้างโดยวิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ วงปีพาทย์มอญเกิดขึ้นโดยครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เครื่องมอญชุดแรกที่สร้างคือ ฆ้องมอญจากร้านตุ๊กตาไทย ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ เป็นผู้ประพันธ์เพลงมอญมีทั้งหมด 7 เพลง ได้แก่ เพลงมอญมอบเรือ เพลงสองกุมาร เพลงเขมรยวน เพลงพม่ารำชวาน เพลงม่านมงคล เพลงเรือดาวกระจาย และ เพลงเร็วมะลิวัลย์

เอกลักษณ์ของเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏย์ พบว่ามีรูปแบบโครงสร้างคล้ายเพลงเถา เพลงเขมรยวนพบการประพันธ์หน้าทับตะโพนมอญที่ใช้สำหรับเพลงโดยเฉพาะ พบบันไดเสียงทั้งหมด 4 บันไดเสียงคือ บันไดเสียงเพียงออบน กลาง ขวา และเพียงออล่าง

คำสำคัญ: ปีพาทย์มอญ, จรรย์นาฏย์, รูปแบบโครงสร้าง

¹นิสิตระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Tinnapob9123@gmail.com

²รองศาสตราจารย์ ดร. หัวหน้าภาควิชาดุริยางคศิลป์ กรรมการศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประธานกลุ่มมหาวิทยาลัยเครือข่าย AUN - AYCF แห่งประเทศไทย pattara.k@chula.ac.th

Abstract

This research aims to study basis involved with Phleng Mon Ban chanyanatya including its identities. Methods and regulations are provided in the qualitative research. The research findings reveal that there are 3 generations in chanyanatya Family as following : 1. Master Petch chanyanatya, 2. Master Paitoon chanyanatya and 3. Master Pitak chanyanatya. The musical transmission has continuously proceeded from generation to generation within Ban chanyanatya and widely conveyed to thai musical society by oral tradition. The Piphat Mon Ensemble was set up by Master Paitoon chanyanatya who composed all 7 Phleng Mon as following ; Phleng Mon Mob Rua , Phleng Song Kumarn, Phleng Khamer Yuan, Phleng Phama Rum Kwan, Phleng Man Mongkol, Phleng Rew Daokrajai and Phleng Rew Maliwan. The identities of Phleng Mon Ban chanyanatya are found that its pattern seems like Phleng Thao, the composition of Na Tub Tapone Mon is particularly maintained in Phleng Khamer Yuan and four scales are found such as Phiang Or Bon, Klang, Java and Phiang Or Lang.

Keywords: Piphat Mon, chanyanatya, pattern

บทนำ

อดีตชาวมอญได้มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานยังประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากเหตุการณ์ทางด้านการเมืองการปกครองของสมัยนั้น ทำให้มีชาวมอญอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน ชาวไทยและชาวมอญได้อาศัยอยู่ร่วมกันในประเทศไทย จึงทำให้คนไทยได้มีโอกาสรับวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของชาวมอญ หนึ่งในนั้นคือ ปี่พาทย์มอญ ปี่พาทย์มอญในประเทศไทยได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากวัฒนธรรมของชาวมอญได้ผสมผสานกับวัฒนธรรมของชาวไทย ปี่พาทย์มอญได้มีบทบาทในวิถีชีวิตของชาวไทยไม่ว่าจะเป็นงานศพ งานทำบุญบ้าน หรือพิธีกรรมต่าง ๆ เครื่องดนตรีของวงปี่พาทย์มอญในปัจจุบันยังได้มีการผสมผสานกันระหว่างเครื่องดนตรีมอญและเครื่องดนตรีไทยเข้าร่วมกันจนเกิดความเหมาะสมและไพเราะในการบรรเลงเพลงต่าง ๆ

เพลงมอญมีการพัฒนารูปแบบให้มีความละเอียดและซับซ้อนขึ้นตามความเจริญของสังคมและวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่า ปี่พาทย์มอญนั้นมีเพลงที่อยู่ในพิธีสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ งานทำบุญเลี้ยงพระ งานศพ งานทำบุญเลี้ยงพระจะใช้เพลง เช่น เพลงรับพระ เพลงจุดเทียน เพลงชุดพระฉัน และงานศพจะใช้เพลง เช่น เพลงประจำวัด เพลงเชิญ เพลงประจำบ้าน อีกทั้งยังมีเพลงที่ใช้สำหรับการประกอบ เช่น เพลงย่ำเที่ยง เพลงย่ำรุ่ง เป็นต้น เพลงมอญยังมีบทบาทกับการประกอบการแสดงนาฏศิลป์มอญ ได้แก่การแสดงพิธีรำสามภาค พิธีรำผี พิธีรำเจ้า เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงส่วนใหญ่จะใช้เพลงดังนี้ เพลงเชิญ เพลงถวายเครื่องเซ่นไหว้ เพลงรำดาบ เพลงรำใบไม้ เพลงหาคกล้วย เพลงถ่อเรือ เพลงชนไก่ เพลงทุ่มมะพร้าว เพลงคล้องช้าง และเพลงรำมวย เป็นต้น โครงสร้างของเพลงมอญประกอบไปด้วยเพลงที่มีอัตราสองชั้นและต่อด้วยเพลงเร็ว โดยมีหน้าทับตะโพนมอญคอยกำกับทำนองเพลง และยังมีเพลงมอญที่มีหน้าทับควบคุมโดยเฉพาะได้แก่ เพลงประจำบ้าน เพลงประจำวัด เพลงย่ำค่ำ เพลงย่ำเที่ยง เป็นต้น อีกทั้งยังมีความเป็นเอกลักษณ์ของระเบียบวิธีการบรรเลงเพลงมอญ เช่น การขึ้นเพลงด้วยฆ้องมอญ ได้แก่ เพลงมอญสองชั้นหรือเพลงเร็ว การขึ้นเพลงด้วยตะโพนมักจะพบในเพลงประกอบ เช่น เพลงประจำวัด เพลงประจำบ้าน เป็นต้น ความนิยมของปี่พาทย์มอญทำให้นักดนตรีไทยมีความสนใจในด้านการบรรเลงเพลงมอญ ครูบาอาจารย์ผู้มีความสามารถจึงได้แต่งเพลงมอญเป็นเพลงประจำสำนักเพื่อเอาไว้ใช้ในวงของตน เพลงมอญที่เกิดขึ้นใหม่จากการประพันธ์ของครูดนตรีไทยนั้นเกิดขึ้นจากการล้อเลียนสำเนียงภาษาของเพลงมอญ ดึงเอาประโยค วรรคเพลง หรือลักษณะการเคลื่อนเสียงของเพลงมอญดั้งเดิมมาเป็นต้นแบบ ทั้งนี้จะนำเพลงไทยที่มีโครงสร้างแบบเพลงไทย นำมาล้อสำเนียงโดยอาศัยลูกตกเดิมของเพลงนั้น ๆ หรือประพันธ์ขึ้นมาใหม่ทั้งหมด เช่น เพลงกระต่ายเต้น เพลงมอญมอญเรือ เพลงสองกุมาร เพลงดาวกระจ่าง

เพลงมอญเจ้าทวย เพลงด้อมค่าย เพลงกรงทอง เพลงพญาสิงหาว เพลงช่อลูกหว้า เพลงมอญคูดาว เพลงพม่าเล็ก เพลงเงี้ยว เติงทัพ เพลงเงี้ยวเวียงจันทร์ เพลงม่านมวงคล เพลงช่อพุ่มเรียง เพลงช้างประสานงามมอญ เป็นต้น สำนักดนตรีไทยต่างได้มีการฝึกหัดปี่พาทย์มอญตลอดจนไปถึงการแต่งเพลงมอญเป็นเพลงประจำของแต่ละสำนัก เช่น สำนักบ้านพาทย์โกสโล สำนักบ้านบาตร และสำนักบ้านจรรย์นาฏย์ เป็นต้น

สำนักบ้านจรรย์นาฏย์ถือเป็นสำนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงอย่างมากโดยผู้เริ่มก่อตั้งคือ ครูเพชร จรรย์นาฏย์ เดิมชื่อ นุช เกิดเมื่อปี พ.ศ.2414 บิดาชื่อ ม่วง มารดาชื่อ จี๊ด เกิดที่ย่านฝั่งธนบุรี (แถวเขตบางกอกน้อย) ได้ศึกษาดนตรีกับครูช้อย สุนทรวาทิน เป็นบุตรของครูทั้ง สุนทรวาทิน ครูดนตรีที่มีชื่อเสียงในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พระอนุชาในรัชกาลที่ 5 ทรงเริ่มก่อตั้งวงดนตรีส่วนพระองค์ขึ้นที่วังบูรพาภิรมย์ ทรงเสาะหานักดนตรีที่มีฝีมือมาประจำหลายคน แต่ก็หาที่ถูกพระทัยของพระองค์ไม่ได้ จึงมีรับสั่งให้พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ไปเสาะหานักระนาดมาถวาย ก่อนที่พระยาประสานดุริยศัพท์ จะนำนายนุชไปถวายนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พระโอรสในรัชกาลที่ 5 ในขณะที่ครูเพชรถวายงานอยู่ในวังบูรพาภิรมย์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พระโอรสในรัชกาลที่ 5 ได้ประทานนามสกุล “จรรย์นาฏย์” ให้แก่นายเพชร (กฤษพร พงษ์แดง, 2560, น.34)

หลังจากครูเพชรออกจากวัง ครูเพชรได้ย้ายถิ่นฐานและตั้งสำนักดนตรีอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยความรู้ความสามารถของครูเพชรเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่ยกย่องทำให้มีนักดนตรีที่มีชื่อเสียงได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ดนตรีกับสำนักบ้านจรรย์นาฏย์อาทิเช่น ครูบุญยงค์ เกตุคง (ศิลปินแห่งชาติ) ครูบุญยัง เกตุคง (ศิลปินแห่งชาติ) ครูสำราญ เกิดผล (ศิลปินแห่งชาติ) ครูล้วนดนตรี ครูถวิล อรรถกฤษณ์ และอีกหลายท่านที่ไม่ได้กล่าวถึง ด้านการประพันธ์เพลงสำนักบ้านจรรย์นาฏย์มีเพลงซึ่งเป็นเอกลักษณ์ด้วยกันทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นเพลงเถา เพลงเดี่ยว เพลงทยอย เพลงเรื่อง เพลงหมโรง เพลงเสภา และเพลงมอญ เมื่อความนิยมของปี่พาทย์มอญเข้ามาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงทำให้วงปี่พาทย์ต่างๆ ฝึกหัดปี่พาทย์มอญและนำมาใช้ในวง โดยวงปี่พาทย์สำนักบ้านจรรย์นาฏย์นำวงปี่พาทย์มอญเข้าใช้ในการงานบรรเลงต่างๆ ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นสำนักแรก โดยมีครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ซึ่งเป็นบุตรของครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นผู้ก่อตั้งวงปี่พาทย์มอญ

ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ซึ่งเป็นบุตรของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ได้กรุณาให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏย์ไว้ว่า

“...เพลงมอญของที่บ้านเราก็ดีเพลงตามพิธีการเหมือนกับวงอื่น ๆ เช่นเพลงประจำวัด เพลงประจำบ้าน แต่เพลงที่ใช้สำหรับบรรเลงที่บ้านจะใช้เพลงที่ทางบ้านแต่งขึ้นมาใหม่ เพลงที่บ้านจะยึดหลักของเพลงไทยสำเนียงมอญมาแต่งเช่นเพลงสองกุมาร พม่ารำขวานม่านมวงคล มอญมอบเรือทางบ้านจรรย์นาฏย์ เป็นต้นและยังมีการนำเพลงไทยสำเนียงมอญซึ่งเป็นทางเพลงของที่บ้านจรรย์นาฏย์นำมาออกต่อจากเพลงประจำบ้านอย่างเพลงพราหมณ์ดีดน้ำเต้าสำเนียงมอญ ประพันธ์โดยครูเพชร จรรย์นาฏย์ เพลงบางเพลงของที่บ้านยังมีหน้าทับตะโพนมอญเฉพาะเช่นเพลงเขมรยวนทางบ้านจรรย์นาฏย์ สมัยก่อนตอนที่ผมจำความได้พ่อหรือครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์แต่งเพลงเสรีจกัเรียกผมและพี่ ๆ น้อง ๆ ไปต่อทันที และปัจจุบันก็ยังคงรักษานูรักษเพลงมอญที่เป็นเอกลักษณ์ของสำนักเอาไว้แต่ยังไม่มีใครที่จะรับสืบทอด...” (พิทักษ์ จรรย์นาฏย์, สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2563)

ปัจจุบันเพลงมอญสำนักบ้านจรรย์นาฏยังคงอยู่กับทายาทรุ่นที่ 3 หรือที่รู้จักกันในนามวงปีพาทย์มอญคณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏ ซึ่งมีครูพิทักษ์ จรรย์นาฏเป็นผู้ควบคุมวง ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏยังได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการสืบทอดเพลงมอญไว้ว่า

“...เพลงที่บ้านก็คงอยู่กับผมและพี่ ๆ น้อง ๆ ซึ่งมีผู้ได้รับการถ่ายทอดค่อนข้างน้อย ผมถ่ายทอดเพลงพม่า รำหวานทางบ้านจรรย์นาฏให้กับนายวิเชียร เกิดผลแห่งบ้านพาทย์รัตน์นอกจากนั้นก็ยังไม่ได้ถ่ายทอดให้ใคร ...” (พิทักษ์ จรรย์นาฏ, สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2563)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏ โดยมุ่งเน้นถึงเอกลักษณ์ความเป็นบ้านจรรย์นาฏเพื่อบันทึกเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏ ให้เป็นหลักฐานทางวิชาการต่อไปไม่ให้ข้อมูลเรื่องเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏหายไปตามกาลเวลา และเพื่อเป็นหลักฐานข้อมูล สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏ หรือผู้ที่ต้องการนำไปต่อยอดงานวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษามูลบทที่เกี่ยวข้องกับเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏ
2. ศึกษาเอกลักษณ์ของเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงมูลบทที่เกี่ยวข้องกับเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏ
2. ทราบถึงเอกลักษณ์ของเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย สื่อสิ่งพิมพ์ เก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ภาคสนาม โดยผู้วิจัยใช้วิธีจดบันทึกข้อมูลขั้นตอนและข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ตลอดจนการบันทึกภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ทายาทผู้สืบทอดเพลงมอญของสำนักบ้านจรรย์นาฏ จำนวน 6 คน

2. การศึกษาและบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยจะจำแนกข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์โดยการแบ่งกลุ่ม คือ

- 2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของสำนักบ้านจรรย์นาฏ
- 2.2 มูลบทที่เกี่ยวข้องกับเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏ
- 2.3 ข้อมูลด้านชีวประวัติของทายาทผู้สืบทอด
- 2.4 ข้อมูลเกี่ยวกับการประพันธ์เพลงมอญสำนักบ้านจรรย์นาฏ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าต่าง ๆ เป็นหลักสำหรับการวิเคราะห์ แล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา ดังหัวข้อตามวัตถุประสงค์ คือ มูลบทที่เกี่ยวข้องกับเพลงมอญบ้านจรรย์นาฏ วิธีการประพันธ์เพลงมอญ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเข้าประกอบเพื่อเขียนเรียบเรียงในการพรรณนา ให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงความเป็นจริงมากที่สุด แล้วจึงเรียบเรียงผลการศึกษา ข้อมูลเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่ได้รับจากการศึกษา ทุกส่วนที่กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์

4. สรุปผลและเสนอแนะ

นำข้อมูลจากการวิเคราะห์มาตราตรวจสอบประมวลผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำมาเรียบเรียงสรุปผลการวิจัยตามประเด็นที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการประพันธ์เพลงมอญบ้านจรรย์นาญ สามารถเรียบเรียงข้อมูลได้ดังนี้

1. มุลบทที่เกี่ยวข้องกับเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ

2. เอกลักษณ์ของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ

1. มุลบทที่เกี่ยวข้องกับเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ

การศึกษามุลบทที่เกี่ยวข้องกับเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ ได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ทายาทผู้สืบทอดเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ ผลการวิจัยปรากฏรายละเอียดดังนี้

ความเป็นมาของบ้านจรรย์นาญ

ภาพที่ 1 ครูเพชร จรรย์นาญ

ที่มา: ตีพิมพ์ อนุกรมธรรม

ครูเพชร จรรย์นาญ เดิมชื่อ นุช เป็นบุตรของนายม่วง กับนางจืด เป็นชาวฝั่งธนบุรี เกิดเมื่อปี พ.ศ.2414 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เริ่มเรียนดนตรีไทยและเป็นศิษย์ของครูช้อย สุนทรวาทิน เป็นศิษย์รุ่นหลังพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) และหลังพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) มีความสามารถ โดยเฉพาะฝีมือทางระนาดเอกที่ตีมาก ทั้งยังมีความสามารถด้านดนตรีไทยและแตงวงได้รอบวง

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช พระอนุชาในรัชกาลที่ 5 ทรงริเริ่มตั้งวงดนตรีไทยส่วนพระองค์ขึ้นที่วังบูรพาภิรมย์ เมื่อประมาณปี พ.ศ.2438 ทรงพยายามแสวงหาคนระนาดฝีมือดีมาประจำที่วังบูรพาภิรมย์ จึงมีรับสั่งกับครูแปลก (พระยาประสานดุริยศัพท์) ให้ช่วยหาคนระนาดนำมาถวาย ซึ่งก่อนที่ครูแปลกจะพานายนุชไปถวายตัว สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ (สมเด็จพระเจ้า วังบูรพา) ทรงพระสุบินว่าได้เพชรเม็ดงามมาเม็ดหนึ่ง ต่อจากนั้นไม่กี่วันครูแปลกก็พานายนุชเข้ามาถวายตัวที่วัง เมื่อลองฝีมือระนาดเอกถวายแล้วก็เป็นที่พอพระทัยอย่างมาก จึงได้โปรดประทานชื่อให้ใหม่ว่า “เพชร” ตามพระสุบินนั้น แล้วทรงรับครูเพชรไว้เป็นคนระนาดเอกอยู่ในวังบูรพาฯ และได้เป็นมหาดเล็กดนตรี ทำหน้าที่เป็นผู้บรรเลงระนาดเอกประจำวังของสมเด็จพระเจ้า วังบูรพาฯ เรื่อยมาและเป็นที่โปรดปรานเป็นอย่างมาก

ในขณะที่ครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นนักดนตรีและคนระนาดเอกประจำอยู่ที่วังบูรพาภิรมย์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ได้ทรงประทานนามสกุล “จรรย์นาฏย์” ซึ่งแปลว่า “ผู้ประพาศดนตรี” ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ผู้วิจัยพบว่าบรรพบุรุษรุ่นก่อนครูปะชุนั้นยังไม่มีนามสกุลใช้เหมือนในยุคนปัจจุบัน จนกระทั่งครูเพชรเป็นคนแรกของวงศ์ตระกูลที่ได้รับประทานนามสกุล เมื่อประมาณปี พ.ศ.2458 กล่าวได้ว่าครูเพชร คือต้นสกุล “จรรย์นาฏย์” เป็นต้นมา

“...ตราตั้งนามสกุลของน้องรัชกาลที่ 5 พระราชทานนามสกุล จรรย์นาฏย์ เขียนไว้ให้ครูเพชร แต่ก่อนหน้านั้นยังไม่มีนามสกุลใช้นะ ท่านตั้งให้ เขียนว่าประทานให้กับนายเพชร จรรย์นาฏย์ แปลว่าประพาศดนตรี ภาษาโรมันก็มีเขียนว่าอย่างนี้ เขาก็จะมีเขียนไว้เสร็จเลย มีภาษาอังกฤษด้วยนะ เขาเขียนไว้ แล้วก็ขอให้เจริญอย่างนี้ เขาเขียนไว้ แล้วก็ลงชื่อพระนามไว้...” (พิทักษ์ จรรย์นาฏย์, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2563)

ภาพที่ 2 ลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
ประทานนามสกุล “จรรย์นาฏย์”

ที่มา: ตีพิมพ์ อนุกรมธรรม

ต่อมาสมเด็จพระเจ้า วังบุรพา ทรงมีพระราชประสงค์ให้นายเพชร ประชันระนาดกับ นายแหม่ม สุนทรวาทิน (พระยาเสนาะดุริยางค์) แต่นายเพชรเห็นว่านายแหม่มเป็นศิษย์ผู้พี่และเป็นลูกของครูซ้อย สุนทรวาทิน ผู้เป็นครูจึงปฏิเสธการประชันดังกล่าว สมเด็จพระเจ้า วังบุรพา จึงให้จัดหาคนระนาดใหม่เพื่อประชันกับนายแหม่ม สุนทรวาทิน ในที่สุดจึงได้นายศร (หลวงประดิษฐไพเราะ) ลูกครูสินจากอัมพวา มาแทน นายเพชรจึงได้เปลี่ยนจากคนระนาดเอกไปเป็นคนฆ้อง ในขณะที่นายศรได้เป็นคนระนาดเอกประจำวงวังบูรพาภิรมย์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ขณะที่ครูเพชรปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่วังบูรพาภิรมย์ รวมทั้งได้มาสอนดนตรีที่วังจันทรถมทำให้ได้พบกับนางปริก ทายาทของตาทรัพย์ รักดนตรี ซึ่งเป็นตระกูลนักดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากนั้นครูเพชรจึงได้สมรสกับนางปริก มีบุตรธิดารวม 4 คน ได้แก่

1. นางเจือ จรรย์นาฏย์ (ถึงแก่กรรม) มีความสามารถบรรเลงปี่พาทย์ได้รอบวง รวมทั้ง เครื่องสายและแตงวง เป็นนักร้องนำประจำอยู่ในวังบูรพาภิรมย์ มีบุตร 2 คน คนแรก ชื่อประกอบ คนที่ 2 เป็นลูกกับสามีใหม่ ซึ่งเป็นเจ้าของคณะลิเกชื่อนายแมน สุเมธีร์ มีลูกสาว ชื่อมิ่งจิตร

2. นางเจียร จรรย์นาฏย์ (ถึงแก่กรรม) มีความสามารถบรรเลงปี่พาทย์ได้รอบวง รวมทั้ง เครื่องสายและแตงวง เป็นนักร้องประจำในวังบูรพาภิรมย์ คู่กับพี่สาว (นางเจือ) สามีเป็นเจ้าของคณะลิเก ชื่อนายเฉลียว ยังประดิษฐ์ มีลูกสาวชื่อขวัญใจ หรือ เล็น

3. นางสาวเจียด จรรย์นาฏย์ (ถึงแก่กรรม) เนืองด้วยเป็นโรควงข้าง จึงทำให้มีใบหน้าพิการตั้งแต่วัยเด็ก แต่มีความสามารถพิเศษทางด้านดนตรีที่โดดเด่นในเรื่องของการบรรเลงเครื่องหนัง และการบรรเลงแตงวง

4. นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ (ถึงแก่กรรม) เป็นนักดนตรีที่มีชื่อเสียงมาก เคยเป็นมหาดเล็กดนตรี ในตำแหน่งคนระนาดเอกรุ่นเล็ก และเป็นคนฆ้องวงเล็กของรุ่นใหญ่ประจำวงวังบางค้อแหลม ของกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์

ภาพที่ 3 นางปริก (ภรรยาครูเพชร จรรย์นาฏย์)

ที่มา: ตีพิมพ์ อนุกรมธรรม์

เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ.2471 สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุ-พันธวงศ์วรเดช เสด็จทิวงคต ครูเพชรจึงได้ออกจากวังบูรพาภิรมย์ กลับมาอยู่ยังบ้านเดิมที่ฝั่งธนบุรี ช่วงระยะเวลาหนึ่ง จากนั้นภายหลังมีสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณปี พ.ศ.2475 จึงย้ายไปตั้งสำนักดนตรีอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ณ บ้านเลขที่ ๗ 71 หมู่ 2 เหนือวัดสามวิหาร ตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เมื่อครูเพชรย้ายมาอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็มีลูกศิษย์ในพื้นที่ใกล้เคียงไปฝากตัวเพื่อเรียนดนตรีไทยมากมาย ในระหว่างนั้นครูเพชรจึงได้ประพันธ์เพลงไว้ด้วยเช่นกัน อาทิ โหมโรงมหาชัย สามชั้น พม่าห้าท่อน สามชั้น สืบท เถา บุหลัน เถา ทอยยเขมร เถา ทอยยใน เถา ทอยยนอก สามชั้น เขมรราชบุรี เถา ต้อยตลิ่ง เถา เขมรปากท่อ เถา พรหมมณีดีด น้ำเต้า เถา นาคเกี้ยว เถา ลาวดวงเดือน เถา เขมรพวง เถา เขมรเขียว เถา ฯลฯ ทางเปลี่ยนในดับนางลอย และดับพรหมมาศ ทั้งยังมีส่วนการประพันธ์ทางเดี่ยวของเครื่องดนตรีปี่พาทย์ไว้อีกหลายเพลง ได้แก่ เดี่ยวพญาโคก เดี่ยวสารถิ์ เดี่ยวแขกมอญ เดี่ยวต้อยรูป เดี่ยวกราวใน เดี่ยวทอยยเดี่ยว เดี่ยวลาวแพนทางระนาดเอกและฆ้องวงใหญ่ เดี่ยวระนาดเอก ในเพลงนางหงส์ สามชั้น และเป็นผู้ที่แต่งเชิดในสามชั้น รวมทั้งได้ทำทางเดี่ยวไว้อีกหลาย ซึ่งเพลงต่าง ๆ นั้นได้ถูกถ่ายทอดให้กับครูไพฑูรย์ซึ่งเป็นบุตรชายไว้ ทั้งยังได้ถ่ายทอดให้กับนายประสิทธิ์ นายบุญยงค์ และนายบุญยัง เกตุคง ไว้อีกด้วย

ตลอดระยะเวลาที่ใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านใกล้กับวัดสามวิหาร ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ได้ถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทยให้กับทายาทและลูกศิษย์ โดยมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ด้วย ครูเพชรยังได้รับหน้าที่สอนดนตรีในจวนผู้ว่าราชการจังหวัดด้วย และรับบรรเลงดนตรีตามงานต่าง ๆ โดยทั่วไป ตามจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี สระบุรี ลพบุรี ปทุมธานี ฯลฯ

จนกระทั่งปี พ.ศ.2491 ครูเพชรได้เสียชีวิตลงที่บ้านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมอายุได้ 77 ปี (สุวิชา พงษ์เกิดลาภ, 2561, น.38 - 39)

ภาพที่ 4 ครูโพธิ์ฤทธิ์ จรรย์นาฏย์

ที่มา: ตีพิมพ์ อนุกรมธรรม

ครูโพธิ์ฤทธิ์ จรรย์นาฏย์ เกิดเมื่อ พ.ศ.2460 ปีมะเมีย เกิดในวังบูรพาภิรมย์ เป็นบุตรชายคนสุดท้องของครูเพชร จรรย์นาฏย์กับนางปริก ในขณะนั้นครูเพชร จรรย์นาฏย์เป็นครูดนตรีไทย ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช และเป็นหัวหน้าคณะวงดนตรีไทย โดยในภายหลังที่ออกจากวังบูรพาฯ ได้มาตั้งสำนักดนตรีจรรย์นาฏย์อยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รับงานบรรเลงดนตรีเพื่อบรรเลงตามงานต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเปิดสอนดนตรีไทยและแต้แรวให้กับบุคคลทั่ว ๆ ไป ซึ่งมีลูกศิษย์มากมายจากหลาย ๆ ที่มาเรียนที่สำนักแห่งนี้

เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2471 สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ได้เสด็จประพาสทางเรือมาแวะที่บ้านของท่านเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์ ผู้รักษามณฑลกรุงเก่า ในสมัยนั้น (ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา) และทรงประทับแรมที่พระราชวังบางปะอิน ในครั้งที่เสด็จจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ รับสั่งให้จางวางผาด (ผู้ควบคุมวงดนตรีวังบางค้อแหลม) นำเรือเร็วซื้อจามเทวี่ออกไปเชิญคณะปี่พาทย์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มาบรรเลงถวายคู่กับวงปี่พาทย์วังบางค้อแหลมของพระองค์ จางวางผาดได้ไปเชิญ วงปี่พาทย์หลายคณะ แต่ไม่มีใครยอมมาบรรเลงถวาย จางวางผาดจึงย้อนกลับมาถามเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์ ว่ามีวงปี่พาทย์คณะใดบ้างที่มีชื่อเสียงพอจะบรรเลงถวายคู่กับวงปี่พาทย์วังบางค้อแหลมได้บ้าง ท่านเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์ จึงตอบว่า มีเพียงคณะเดียวที่พอจะมาบรรเลงถวายได้คือ คณะของครูเพชร จรรย์นาฏย์ ท่านเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์ได้อธิบายให้จางวางผาดฟังว่า ครูเพชร จรรย์นาฏย์ เป็นครูดนตรีและเคยเป็นคนระนาดเอกอยู่ในวังสมเด็จพระเจ้าบรมพามาาก่อนและตอนนี้ ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ได้เข้ามาสอนมโหรีและเครื่องสายอยู่ในจวนผู้ว่านี่เป็นประจำ นักดนตรีที่อยู่ในจวนผู้ว่าและนักดนตรีที่บ้านครูเพชร ล้วนมีความรู้และฝีมือเชี่ยวชาญหาผู้ใดทัดเทียมได้ยาก พอท่านเจ้าคุณโบราณราชธานินทร์เล่าจบ ก็ให้จางวางผาดไปเชิญคณะครูเพชร จรรย์นาฏย์ มาบรรเลงถวาย ครูเพชร จรรย์นาฏย์ รับคำเชิญ พอถึงวันนัดจางวางผาดได้นำเรือยนต์ ชื่อเรือมโนห์รา มารับนักดนตรีที่บ้านครูเพชร ไปบรรเลงถวายที่พระราชวังบางปะอิน ครั้งนั้นได้จัดบรรเลงแบบการประลองวงดนตรี

การบรรเลงสั้น สดลงเมื่อเวลา 6 โมง (24 นาฬิกา) สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ทรงพอพระทัยมาก ทรงรับสั่งว่าจะขอเด็กไปตีปีพาทย์จำนวน 5 คน คือ คนปี (นายผวน บุญจำเริญ) คนระนาด (นายไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์) คนฆ้องวงใหญ่ (นายถวิล อรรถกฤษณ์) คนระนาดทุ้ม (นายปรุง รักดนตรี) คนกลองสองหน้า (นายสวาง เกิดผล) หลังจากการประชันครั้งนั้นครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ จึงได้เข้าไปอยู่ในวังบางค้อแหลมในตำแหน่งมหาดเล็กปีพาทย์ (รุ่นเล็ก) เครื่องมือคนระนาดเอก ในระหว่างที่อยู่ในวังบางค้อแหลมนั้น อยู่ในความดูแลของนางวรางฆาต ส่วนท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) จะมาสอนดนตรีที่วังบางค้อแหลมทุกวันจันทร์ พุธ ศุกร์ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ นอกจากเป็นคนตีระนาดเอกในรุ่นเล็กแล้วยังมีหน้าที่ตีฆ้องวงเล็กในรุ่นใหญ่อีกด้วย เมื่อกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์สิ้นพระชนม์แล้ว ครูไพฑูรย์จึงได้ย้ายมาประจำวังสัจจดาวัลย์ ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าหญิงเฉลิมเขตมณฑล และเมื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์เสร็จสิ้น จึงได้ทูลลากลับไปอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่ครูเพชร จรรย์นาฏย์ ครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ได้รับการยกย่องจากนักดนตรีด้วยกันเองว่า เป็นผู้บรรเลงระนาดทุ้มได้ดีมากจนเป็นที่กล่าวขาน ท่านยังขยันฝึกซ้อมดนตรีตลอดเวลา (กฤษพร พงษ์แดง, 2560, น.42 - 44)

ครูไพฑูรย์ ได้สมรสกับภรรยาคนแรกชื่อนางสังวาลย์ มีบุตรและธิดาด้วยกัน 5 คน ได้แก่

1. นายเพทาย จรรย์นาฏย์
2. นายไพเราะ จรรย์นาฏย์
3. พ.ท.วัลลภ จรรย์นาฏย์
4. นางวันดี มีวุฒิสมา
5. นางอุทัยวรรณ คงรุ่งเรือง

ครูไพฑูรย์ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านดนตรีไทยให้แก่บุตรทุกๆ คนจนสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีไทยชนิดต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และได้ยึดอาชีพนักดนตรีเป็นหลัก รับงานบรรเลงดนตรีทั้งปีพาทย์ไทยและปีพาทย์มอญ จากนั้นครูไพฑูรย์ได้สมรสกับนางทองหยด โพธิ์สามต้น ซึ่งเป็นภรรยาคนที่สอง และได้ตัดสินใจมาสร้างบ้านใหม่เพิ่มอีกหลังหนึ่งที่บริเวณริมแม่น้ำด้านเหนือของวัดจอมเกษ ตำบลขยาย อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ครูไพฑูรย์และนางทองหยดมีบุตรและธิดาด้วยกันทั้งหมด 10 คน ได้แก่

1. เด็กชายเขมสวัสดิ์ จรรย์นาฏย์ (เสียชีวิตตั้งแต่วัยเยาว์)
2. นายอุทิศ จรรย์นาฏย์
3. นายพิทักษ์ จรรย์นาฏย์
4. นางเยาวรักษ์ ศรีช่วงโชติ
5. นายไพรัตน์ จรรย์นาฏย์
6. เด็กชายไพลิน จรรย์นาฏย์ (เสียชีวิตตั้งแต่วัยเยาว์)
7. นายนพเก้า จรรย์นาฏย์
8. นายมรกต จรรย์นาฏย์
9. จำเริญพรทิพย์ จรรย์นาฏย์
10. นางบุษราคัม จรรย์นาฏย์

ภาพที่ 5 บ้านของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ (บ้านวัดจอมเกษ)

ที่มา: ตีพิมพ์ อนุกรมธรรม

ภายหลังจากครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ได้ถึงแก่กรรมลงเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ.2522 ลูกของครูไพฑูรย์จรรย์นาฏย์ได้รับช่วงต่อจากครูไพฑูรย์ นับได้ว่าเป็นช่วงที่สามของตระกูลโดยนายพิทักษ์ จรรย์นาฏย์เป็นผู้ควบคุมวง และยังมีพี่น้องของครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ และบรรดาลูกศิษย์ของครูไพฑูรย์ช่วยการสืบสานวงดนตรีต่อไป ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์ ได้เล่าว่า

“...ตั้งแต่พ่อผมเสียชีวิตชาวบ้านระแวกนั้นก็ต่างคิดกันว่าปีพาทย์วงของพ่อผมมันเล็กเสียแล้ว ผมกับพี่ ๆ น้อง ๆ จึงคิดกันว่าเราจะสืบสานวงของตระกูลต่อไปเพราะว่าวงพ่อผมมีชื่อเสียงมากในขณะนั้น โดยผมได้ตั้งชื่อวงว่าวงปีพาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ซึ่งถือว่าเป็นการรับช่วงต่อจากปู่ของผม นับเป็นรุ่นที่สาม โดยนับตั้งแต่ปู่ผมหรือครูเพชร จรรย์นาฏย์ ได้ลาออกจากวงมาตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และได้ตั้งวงปีพาทย์นับเป็นรุ่นแรก จากนั้นปู่ผมเสียชีวิตผมก็ได้รับช่วงต่อถือเป็นรุ่นที่สอง ภายหลังก็มาเป็นช่วงสาม โดยผมและพี่ ๆ น้อง ๆ ให้ใช้ชื่อวงว่าวงปีพาทย์คณะลูกครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์...” (พิทักษ์ จรรย์นาฏย์, สัมภาษณ์, 31 กันยายน 2563)

จากอดีตจนถึงปัจจุบันตระกูลจรรย์นาฏย์ ยังคงสืบทอดเชื้อสายตระกูล โดยยังคงประกอบอาชีพรับงานบรรเลงดนตรี และยังคงสืบทอด “วงดนตรีบ้านจรรย์นาฏย์ หรือ คณะครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์” ซึ่งเป็นวงดนตรีที่มีชื่อเสียงมาก รวมถึงการรักษาและอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม เครื่องดนตรี เรือนบ้านของครูเพชร และครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ให้คงอยู่อย่างดีเสมอมา นอกจากนี้ลูกศิษย์ของสำนักดนตรีบ้านจรรย์นาฏย์ ยังเป็นนักดนตรีไทยและครูดนตรีที่มีชื่อเสียง ทั้งในด้านความรู้ความสามารถและมีฝีมือในการบรรเลงเช่นกัน

วงปีพาทย์มอญบ้านจรรย์นาฏย์

วงปีพาทย์มอญบ้านจรรย์นาฏย์นั้นเกิดขึ้นในสมัยของครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ โดยเริ่มขึ้นหลังจากที่ครูไพฑูรย์ ได้ย้ายออกจากวังบางค้อแหลม แล้วมาสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณใกล้วัดจอมเกษ จากนั้นจึงได้เริ่มสร้างวงปีพาทย์มอญขึ้นเพื่อรับงานบรรเลงต่าง ๆ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นวงปีพาทย์มอญวงแรกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เครื่องปีพาทย์มอญของบ้านจรรย์นาฏย์

เครื่องดนตรีไทยบ้านจรรย์นาฏย์ ที่ใช้งานในปัจจุบันเป็นเครื่องดนตรีใหม่ทั้งหมด ส่วนเครื่องดนตรีในสมัยครูเพชร จรรย์นาฏย์ เหลือเพียงลูกฆ้องวงใหญ่กับร้านฆ้องหนึ่งวง และเครื่องดนตรีสมัยครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์ ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง แต่ไม่ได้เอามาใช้งานในการบรรเลงแล้ว จากคำบอกเล่าของครูบุญยงค์ เกตุคง นายไสว ญาณจรูญ และนายจินดา รักดนตรี

ได้กล่าวว่า ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น วงดนตรีครูโพนไชย จรรย์นาญ ได้สร้างเครื่องมอญเป็นวงแรก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และห้องมอญของที่นี่มีความสวยงามมาก เป็นห้องมอญที่สร้างมาจากร้านตุ๊กตาไทย ซึ่ง ม.ร.ว.จรัญสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา ยังได้นำลวดลายห้องมอญทั้งสองวงนี้มาเป็นแบบในการแกะลายห้องมอญด้วย โดยปัจจุบันมีบ้านที่เก็บเครื่องดนตรีกระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 4 บ้าน ดังนี้

1. บ้านเหนือวัดสามวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. บ้านใต้วัดจอมเกษ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. บ้านศรีช่วงโชติ จังหวัดกาญจนบุรี
4. บ้านจรรย์นาญ จังหวัดนครราชสีมา

เครื่องดนตรีไทยแต่แรกเดิมนั้น ถูกเก็บรักษาไว้ที่บ้านครูเพชร จรรย์นาญ ที่บ้านเลขที่ ญ. 71 /1 หมู่ 2 ต.หัวรอ อ.พระนครศรีอยุธยา ริมคลองบางขุด เหนือวัดสามวิหาร ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครูเพชร จรรย์นาญ ได้ย้ายถิ่นฐานจากกรุงเทพมหานคร มาตั้งสำนักดนตรีมีครอบครัว มีลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียง โดยทิ้งมรดกทางดนตรีไทยไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอดอนุรักษ์ตราบนานทุกวันนี้

บ้านครูเพชร จรรย์นาญ เป็นสำนักปี่พาทย์ที่มีเครื่องดนตรีเหลือเพียงไม่กี่ชิ้น ในปัจจุบันยังเหลือเครื่องดนตรีไทย 1 ชุด และเครื่องดนตรีปี่พาทย์มอญเพียง 1 ชุด ซึ่งเป็นของครูโพนไชย จรรย์นาญ ที่ยังคงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะห้องวงใหญ่ ครูบุญยงค์ เกตุคง เคยได้ใช้บรรเลงฝึกฝน เล่าเรียน ณ ที่สำนักแห่งนี้ ห้องวงใหญ่เป็นเครื่องดนตรีที่ ครูบุญยงค์ เกตุคง ใช้ในเวทีประชันที่พระราชวังจันทร์เกษม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครูเพชร จรรย์นาญ และครูโพนไชย จรรย์นาญ เป็นผู้ฝึกซ้อมให้กับครูบุญยงค์ เกตุคง ในการประชันในครั้งนั้น

เครื่องดนตรีบ้านจรรย์นาญ ที่ใช้ในปัจจุบันจะเป็นเครื่องดนตรีใหม่ทั้งหมด เครื่องดนตรีในสมัยครูเพชร จรรย์นาญ และครูโพนไชย ได้ชำรุดเก่าและพุพังไปตามกาลเวลา มีบางส่วนเสียหายในช่วงที่น้ำท่วมหนักในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องดนตรีสมัยครูโพนไชย ยังคงมีเครื่องดนตรีไทยอยู่ 1 ชุด กับห้องมอญจากร้านตุ๊กตาไทยที่เก็บไว้ไม่ได้ใช้งาน อยู่ที่บ้านริมคลองบางขุด เหนือวัดสามวิหารอำเภพระนครศรีอยุธยา โดยมีนางอุทัยวรรณ (จรรย์นาญ) คงรุ่งเรือง เป็นผู้ดูแล ซึ่งเมื่อมาถึงรุ่นลูกครูโพนไชย พบว่ามีการซื้อเครื่องดนตรีเพิ่มมากขึ้น (กฤษพร พงษ์แดง, 2560, น.52 - 55)

โดยครูพิทักษ์ จรรย์นาญ ได้อธิบายเรื่องเครื่องดนตรีและเครื่องปี่พาทย์มอญของบ้านจรรย์นาญให้ผู้วิจัยฟังว่า

“...สมัยครูโพนไชยเริ่มแรกจะมีห้องคู่นี้ จากร้านตุ๊กตาไทย มีรางไม้ระริดกับไม้สักอีกชุดหนึ่ง ส่วนรางทองจะมาจากที่หลัง เกิดขึ้นเพราะว่าชายที่ของครูเพชรได้ก็มาสร้างได้ชุดหนึ่ง ลูกศิษย์เป็นคนทำให้ไปวัดกระส่วนที่ กทม. ของครูบุญยงค์ พอบอกว่าห้องมอญก็จะใช้เครื่องทองนี้... ห้องของเมื่อก่อนนี้จะไม่ใหญ่และไม่หนักเท่าสมัยนี้ แล้วก็สูงมากด้วย เมื่อสมัยก่อนเวลามีงานผมก็ต้องเอาลูกห้องของวงนี้ไปผูกเป็นห้องไทย เวลาที่มีงานผมก็ต้องเป็นคนแกะผูก พอมีงานเครื่องมอญผมก็ต้องไปผูกคั่น คือใช้ร้านห้องนั้นแต่ก็ใช้ลูกห้องนี้ แต่ห้องใหญ่ไม่ต้องห้องใหญ่ก็จะตายตัวอยู่แล้ว พอเสร็จงานผมก็จะเอาไม้ปิดชนไก่มาปิดทำความสะอาด ดูแล ล้างหมด ตะโพนมอญนี้ล้างยาก สมัยก่อนใช้ซี่ไถ่ติดนะ ต้องแช่เป็นครึ่งชั่วโมงแล้วเอาซอมาชุบน้ำนานก็ไม่ได้เดียวหนึ่งจะยุ่ย เสียของอีก ... ได้ร้านห้องมาก่อน ของร้านตุ๊กตาไทยนะ หลังจากนั้นรู้สึกจะซื้อมาจากครูเขียน สุขสายชล รางทองนี้ไม้สัก ชายที่ของครูเพชรได้ก็เอามาสร้างราง ก็มาซื้อไม้สักแล้วก็ไปวัดกระสวนของครูบุญยงค์ที่ กทม. ของเทศบาลนะ แต่ว่าทำไม่ได้มันไม่เท่ารางจะดูบิ๊ปปิ๊พหน่อย แต่เขาก็ออกแบบลายเองนะ ลูกศิษย์ทำชื่อทองอาบ ชันติฉัตร เป็นคนห้องใหญ่มาเรียนกับพ่อ เขาอยู่แถวตำบลทับน้ำ เขาเป็นคนทำรางทองต่อเอง พ่อพาไปวัดกระส่วนที่ กทม. ด้วยกัน เป็นคนเก่งเป็นช่างมาเรียน เพลงมอญ เพลงไทยด้วยกัน เป็นคนห้อง...” (พิทักษ์ จรรย์นาญ, สัมภาษณ์ 15 กันยายน 2563)

ภาพที่ 6 หน้าพระฆ้องมอญที่สร้างจากร้านตุ๊กตาไทย

ที่มา: ตินณภาพ ถนนมธรรม

ภาพที่ 7 ครูพิทักษ์ จรรย์นาฏย์กับฆ้องมอญจากร้านตุ๊กตาไทย

ที่มา: ตินณภาพ ถนนมธรรม

ภาพที่ 8 ตะโพนมอญ เครื่องเก่าสมัยครูไพฑูรย์ จรรย์นาฏย์

ที่มา: ตินณภาพ ถนนมธรรม

เพลงมอญบ้านจรรย์นาญ

ผลงานเพลงของบ้านจรรย์นาญมีความโดดเด่นขึ้นมาในยุคที่ครูเพชร จรรย์นาญ ย้ายออกจากวังบูรพาภิรมย์แล้ว มาตั้งถิ่นฐานสำนักที่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถึงแม่ครูเพชร จรรย์นาญ จะเคยประพันธ์เพลงไว้บ้างแล้วก่อนหน้านี้ แต่การเป็นสำนักดนตรีที่ก่อให้เกิดขึ้นการรับศิษย์และมีผลงานการบรรเลงจนเป็นที่ยอมรับในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงทำให้ผลงานการประพันธ์เพลงของครูเพชร จรรย์นาญ เป็นแนวทางให้กับครูไพฑูรย์ จรรย์นาญ บุตรชายในการประพันธ์เพลงขึ้นมาใหม่จนทำให้ผลงานเพลงของบ้านจรรย์นาญ มีความเข้มแข็งขึ้นและคงเอกลักษณ์ตามลำดับ ซึ่งครูพิทักษ์ จรรย์นาญ ได้อธิบายเรื่องเพลงมอญของบ้านจรรย์นาญ ไว้ดังนี้

“...ครูไพฑูรย์ แต่งเพลงมอญตั้งแต่สมัยผมยังเด็ก ๆ ที่ผมทันทีที่แต่งก็คือ เพลงพม่ารำขวาน ท่านแต่งผมก็วิ่งเล่นอยู่ใต้ถุนบ้าน ก็นั่งคิดนั่งแต่งเสร็จแล้วก็เรียกผมขึ้นไปต่อเพลง ... มารุ่นผมเขาก็บรรเลงกันมาแล้วนะ เพลงเขมรยวนก็มีมาแล้ว สองกุมารก็มีมาแล้ว เราตีจังหวะก็เล่นกันมาจนมาตีฆ้องก็ได้ ไม่ต้องต่ออะไรมาก มาต่อกับพ่อจริงจังก็เพลงพม่ารำขวาน เพราะว่ายาว แล้วก็มาต่อเพลงมอญมอญเรื่อ แล้วก็มาเพลงม่านมดคล ครูสำราญบอกให้พ่อผมแต่ง ตอนแรกแกจะไม่แต่ง แต่ก็มาแต่งเดี๋ยวนั้นแล้วก็ต่อเดี๋ยวนั้นเลย นั่งนับนิ้วคิดแบบปัจจุบันให้เลย เป็นเพลงท่อนเดียว แล้วมาปรับที่เยวกลับเปลี่ยนตรงนั้นตรงนี้หน่อย สองชั้นก็ใช้ของครุมนตรีพอชั้นเดียวแกก็มาคิดมาทำทางเดียวให้... ลูกศิษย์รุ่นแรกเขาก็อายุมาก ๆ แล้ว เสียชีวิตกันไปหมดแล้ว มีเยอะอยู่นะ คนฆ้องใหญ่ก็ชื่อสมบัติ แสงสินชัย แล้วก็ชื่อชั้น บำรุงพลุข แล้วก็ชื่อลูกศิษย์ระนาด ชื่อห่มย ผมจำชื่อจริงไม่ได้นะ แต่เขาเสียชีวิตกันไปหมดแล้ว ครูไสว แต่ก่อนเขาก็เป็นคนฆ้องใหญ่ให้พ่อผม รู้สึกจะอายุอ่อนกว่าพ่อผมปีสองปีนะ เรื่องการสืบทอดให้ครู ๆ ที่เขาเสียชีวิตไปแล้วผมก็ไม่ทราบนะเขาก็เสียชีวิตไป พ่อเขาก็ต่อให้ทุกคนนะรุ่นลูกทางพี่ผม อีกแม่หนึ่งนะ ทางนั้นเขารุ่นโตกว่าผมเขาก็ต่อเพลงให้กัน แต่เพลงพม่ารำขวาน เพลงมอญมอญเรื่อ มาแต่งรุ่นผม เพลงมอญที่แต่งสำหรับเครื่องปีพาทย์มอญ ครูไพฑูรย์ พ่อผมเขาแต่งไว้ส่วนของครูเพชรผมก็ไม่ทราบนะ ไม่ค่อยรู้เท่าไร จริง ๆ คือพ่อต่อให้ทั้งนั้นเพราะเราไม่ทันครูเพชร แต่เท่าที่ทราบคือของพ่อทำเพลงมอญสำหรับเครื่องมอญเลย ไม่ใช่เพลงเถาสำหรับบรรเลง คือตอนนั้นไม่ค่อยมีใครเขาเล่นกันนะเพลงมอญที่ทำเป็นเพลงเถา ก็มีแค่พ่อผมแล้วเราก็มาได้ยินครูบุญยงค์เขามาทำ สองกุมาร นะ แล้วเราก็มาเห็นพ่อเขาก็มาคุยกับครูบุญยงค์ว่าเพลงสองกุมาร สองชั้นอันไหนมาก่อนกันประมาณนี้นะ เพราะร้องกับละครเขาก็จะเป็นอีกแบบหนึ่งไง...” (พิทักษ์ จรรย์นาญ, สัมภาษณ์ 15 กันยายน 2563)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า เพลงมอญของบ้านจรรย์นาญ ที่ไว้สำหรับบรรเลงเครื่องมอญนั้น เริ่มขึ้นในสมัยของครูไพฑูรย์ จรรย์นาญ เป็นผู้ประพันธ์เพลงไว้สำหรับการบรรเลงเครื่องมอญของวงที่บ้าน ซึ่งเพลงมอญโดยทั่วไปที่เป็นของโบราณก็ได้เรียน ต่อเพลงเพื่อใช้งานและบรรเลงอยู่เสมอ โดยครูพิทักษ์ จรรย์นาญ ได้อธิบายเพิ่มไว้ว่า

“...เพลงมอญที่แต่งไว้เขาก็ทำไว้เล่นของเราตนเอง ส่วนเพลงมอญอื่น ๆ เราก็มัเรียนมีต่อเพลงกันไว้อยู่แล้ว เพลงเถาเพลงสองชั้นอะไรนั้นนะ แต่ที่นี้พ่อก็มาทำเพลงไว้เล่นในวงของเราที่ไม่ได้ไปถ่ายทอดอะไรให้ใครเขานะ พอที่นี้เวลาไปเจอกันก็เอาไปเล่นอะไรกันไม่ได้ ก็เอาไว้เป็นเพลงแก้กันไป เขามีพม่าเล็ก พม่าใหญ่ พม่ากลาง ก็มาเจอพม่ารำขวาน ก็เป็นอย่างนี้ ก็เรียกว่าแต่งเอาไว้แก้ทางเพลงอย่างนั้นนะ ... ครูไพฑูรย์ อาจเรียกว่าเป็นคนแรกเลยนะที่แต่งเพลงมอญเป็นเพลงเถา เพราะผมก็ยังไม่เคยเห็นมีใครแต่งนะเหมือนเป็นคนต้น ๆ เลยที่ทำ จากนั้นก็จะมาเห็นครูบุญยงค์ แต่งเพลงสองกุมาร ก็เพิ่งมาได้เห็นเพลงบรรเลงเครื่องมอญเป็นแบบเพลงเถา เพราะส่วนใหญ่เพลงมอญก็จะยกย้ายถ่ายเท สองชั้นกับเพลงเร็วเป็นคนละเพลงนะ ส่วนใหญ่ก็เอาเพลงเร็วมาต่อท้ายอะไรประมาณนี้ หน้าทับก็จะมีเฉพาะอย่างเพลงเขมรยวนก็มี ก็จะยืดขยายมาจากสองชั้นนั้นนะ ... เพลงมอญของที่บ้านก็มีอยู่ประมาณหกเจ็ดเพลง จริง ๆ เวลาไปงานก็ไม่ได้เล่นทั้งหมดหรอก เราก็ต้องดูความพร้อมของคนบรรเลงด้วย บางคนเขาก็ไม่ได้เพลง เพราะบางที่เราให้คนอื่นเขามาช่วย

งาน เขาไม่ได้เพลงเราก็ดูไม่เล่นหรอก เราจะเล่นเฉพาะเมื่อคนของเราพร้อม แต่สมัยก่อนนี้เราเล่นกันเพราะว่าพออยู่ เขาก็จะเล่นประจำ สมัยก่อนถ้าวงไม่พร้อมก็ไม่ได้ จะไม่ใช่มาตีตามกันเหมือนสมัยนี้ แต่ถ้าครูแอ้ (ไพรัตน์) มา เขาก็จะดี เพราะว่าเขาตีระนาดเราก็ดูใจได้ ... คนที่เรียนเพลงมอญกับครูไพฑูรย์เลยก็จะมีผม อาจารย์ไพรัตน์ อาจารย์อุทิศ จรรย์นาญ นี่ก็นิดหน่อยในรุ่นหลัง ๆ ส่วนใหญ่ก็จะพี่ ๆ ช่วยกันต่อให้เพลงที่ต่อทุกวันนี้ก็จะเพลงที่ใช้งานทั้งนั้น ไม่ได้เอาไปต่อเพื่อแข่งขันกับใคร ต่อใช้งานสำหรับวงเรา แต่ที่เขาครีธา มาขอก็มีนะอย่างเช่น บ้านใหม่อย่างนี้ ครูสำราญก็ให้เขียนมาขอเพลงพม่ารำขวานไปก็ให้ไป แต่พอตอนหลังมาขอผมก็ไม่ได้ต่อให้ไป เพราะบางที่เขาเอาไปทำไปบรรเลง เขาก็ไม่ได้บอกว่าเป็นของใคร มันก็จะกลายเป็นเพลงของเขาไป เราก็ดูไม่ได้ต่อให้ นอกจากนั้นก็จะมีคนมาขอต่อเขาซื้อข้างจบเป็นข้างแยะเครื่องมาจากภาชีมาเรียนมอญรำ แต่ก็ไม่ได้ต่อเพลงมอญชุดที่ครูไพฑูรย์แต่งให้ไป...” (พิทักษ์ จรรย์นาญ, สัมภาษณ์ 15 กันยายน 2563)

ผลงานเพลงของบ้านจรรย์นาญเป็นที่กล่าวขานกันในกลุ่มนักดนตรีไทยทั้งในกรุงเทพมหานคร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอื่น ๆ ว่าเป็นเพลงที่มีความหนักแน่นและคมคาย โดยมักกล่าวกันว่าเป็นเพลงทางครูเพชร จรรย์นาญ แม้ว่าบางบทเพลงจะเป็นผลงานการประพันธ์ของครูไพฑูรย์ จรรย์นาญบุตรชายก็ตาม ทำให้เห็นว่าเป็นดนตรีไทยบ้านจรรย์นาญนั้น ล้วนอยู่ใต้ร่มเงาผลงานเพลงของครูเพชร จรรย์นาญ ทั้งสิ้น เป็นสำนักดนตรีซึ่งมีผลงานเพลงที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก โดยเพลงมอญของบ้านจรรย์นาญซึ่งประพันธ์โดยครูไพฑูรย์ จรรย์นาญ มีทั้งหมด 7 เพลง ดังนี้ 1.เพลงมอญมอบเรือ 2.เพลงเขมรยวน 3.เพลงสองกุมาร 4.เพลงพม่ารำขวาน 5.เพลงม่านมดคล 6.เพลงเร็วดาวกระจาย 7.เพลงเร็วมะลิวัลย์

2. เอกลักษณะของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ

การศึกษาเอกลักษณะของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยการต่อเพลงจากทนายทนายผู้สืบทอด และได้สัมภาษณ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับเอกลักษณะของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เพื่อหาเอกลักษณะของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

สังคีตลักษณ์

รูปแบบของเพลงไทยหรือสังคีตลักษณ์ (Form) ในเพลงมอญบ้านจรรย์นาญนั้น จะมีโครงสร้างที่แตกต่างจากเพลงมอญทั่วไป โดยโครงสร้างของเพลงมอญทั่วไปจะมีโครงสร้างดังต่อไปนี้ เริ่มจากเพลงสองชั้นเพลงหนึ่ง ออกเพลงเร็วอีกเพลงหนึ่ง และลงจบด้วยเพลงยกตะลุ่ม จากการศึกษาโครงสร้างเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ พบว่าเป็นเพลงมอญที่ไม่เหมือนกับเพลงมอญทั่วไป เพลงมอญบ้านจรรย์นาญนั้นมีลักษณะเป็นสามชั้นคือ สามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว โดยมีลักษณะโครงสร้างคล้ายเพลง เถา พบรูปแบบการบรรเลง 3 รูปแบบคือ ซ้ำหัว ซ้ำท้าย และซ้ำหัว-ซ้ำท้าย ในบางท่อนของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญมีเพี้ยนกลับที่เปลี่ยนสำนวนเพลง เพื่อให้เหมาะแก่การอธิบายผู้วิจัยจึงให้สังคีตลักษณ์ของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ ดังนี้ เพลงมอญมอบเรือ A/B/C/ เพลงเขมรยวน A/B/C/B/C/ เพลงสองกุมาร A/BC//DC/E// เพลงพม่ารำขวาน AB/CB/D/ EF/GF/ เพลงม่านมดคล A/B/C/ เพลงเร็วดาวกระจาย AB/AC/AD/ เพลงเร็วมะลิวัลย์ AB/AC/

จังหวะ

ผลการวิเคราะห์จังหวะหน้าทับ จึง และทำนองหลักในเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ คือ มีหน้าทับตะโพนมอญทั้งหมด 4 หน้าทับ ได้แก่ หน้าทับพิเศษ (สำหรับเพลงเขมรยวน) หน้าทับพิเศษ (สำหรับเพลงสองกุมาร) หน้าทับพิเศษ (สำหรับเพลงเร็วมะลิวัลย์) และหน้าทับสำหรับบรรเลงเพลงมอญมอบเรือ เพลงพม่ารำขวาน เพลงม่านมดคล และเพลงเร็วดาวกระจาย จึงมีวิธีตี 3 แบบตามอัตราของจังหวะคือ สามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว ในเพลงสองกุมาร และเพลงเร็วมะลิวัลย์พบว่าจังหวะหน้าทับกับทำนองเพลงนั้นมีลักษณะการสอดทำนอง เมื่อบรรเลงจบในแต่ละวรรคเพลงตะโพนมอญจะบรรเลงหน้าทับขั้นระหว่างการบรรเลงของแต่ละวรรค

บันไดเสียง

บันไดเสียงในเพลงมอญบ้านจรรย์นาญมีทั้ง 4 บันไดเสียงคือ บันไดเสียงเพียงอบบน บันไดเสียงเพียงอล่าง บันไดเสียงขวา และบันไดเสียงกลาง โดยเพลงม่านมงคลเป็นที่มีการบันไดเสียงถึง 4 เสียงบันไดเสียงในเพลงเดียว และยังพบการเปลี่ยนเสียงอย่างฉับพลันในสามชั้นของเพลงม่านมงคล

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า บ้านจรรย์นาญมีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบันนับหลายทศวรรษ 3 รุ่น โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญ คือ ครูเพชร จรรย์นาญ ซึ่งเป็นต้นของสายสกุลจรรย์นาญ ปัจจุบันบ้านจรรย์นาญยังคงยึดมั่นในวิชาชีพดนตรีไทยและได้มีส่วนร่วมในงานสำคัญของชาติมากมาย

จากข้อมูลที่ศึกษาเกี่ยวกับมูลบทของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ ผู้วิจัยพบว่าบ้านจรรย์นาญถือกำเนิดวงปี่พาทย์มอญในช่วงของครูไพฑูรย์ จรรย์นาญ และเป็นสำนักดนตรีที่มีวงปี่พาทย์มอญเป็นวงแรกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เครื่องมอญชิ้นแรกของบ้านคือห้องมอญจากร้านตุ๊กตาไทย ซึ่ง ม.ร.ว.จรัญสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา ได้นำลวดลายห้องมอญนี้มาเป็นแบบในการแกะลายห้องมอญด้วย ต่อมาก็สร้างรางระนาดเอก และเครื่องดนตรีชิ้นอื่นจนครบวง เพลงมอญบ้านจรรย์นาญถือกำเนิดขึ้นโดยการประพันธ์ของครูไพฑูรย์ จรรย์นาญ มีทั้งหมด 7 เพลง ได้แก่ เพลงมอญมอบเรือ เพลงสองกุมาร เพลงเขมรยวน เพลงพม่ารำหวาน เพลงม่านมงคล เพลงเร็วดาวกระจ่าย และเพลงเร็วมะลิวัลย์

เอกลักษณ์ของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์การประพันธ์เพลงมอญบ้านจรรย์นาญ ทั้งหมด 7 เพลง เพื่อที่จะหาเอกลักษณ์ของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญ ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบของเพลงมีลักษณะแตกต่างจากเพลงมอญทั่วไปคือมีโครงสร้างคล้ายเพลงเถา แต่ถ้าหากเทียบการขยาย และท่อนอย่างละเอียดแล้วนั้น พบว่ามีบางเพลงหรือบางท่อนมีความยาวที่ไม่เท่ากันได้ ได้แก่ เพลงเขมรยวนสองชั้น และชั้นเดียว ท่อน 2 มีความยาวเท่ากันจึงไม่สามารถสรุปได้ว่าเป็นเพลงที่มีรูปแบบเพลงเถา สังเกตลักษณะของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญมีความน่าสนใจ พบรูปแบบของการบรรเลง 3 แบบคือ ซ้ำหัว ซ้ำท้าย และซ้ำหัว - ซ้ำท้าย เพื่อให้เหมาะแก่การอธิบายผู้วิจัยจึงให้สังเกตลักษณะของเพลงมอญบ้านจรรย์นาญดังนี้ เพลงมอญมอบ-เรือ A/B/C/ เพลงเขมรยวน AB/C/D/C/D/ เพลงสองกุมาร A/BC//DC/E// เพลงพม่ารำหวาน AB/CB/D/E/F/ เพลงม่านมงคล A/B/C/ เพลงเร็วดาวกระจ่าย AB/AC/AD/ เพลงเร็วมะลิวัลย์ AB/AC/ บันไดเสียงในเพลงมอญบ้านจรรย์นาญมีทั้ง 4 บันไดเสียงคือ บันไดเสียงเพียงอบบน บันไดเสียงเพียงอล่าง บันไดเสียงขวา และบันไดเสียงกลาง โดยเพลงม่านมงคลเป็นที่มีการบันไดเสียงถึง 4 เสียงบันไดเสียงในเพลงเดียว และยังพบการเปลี่ยนเสียงอย่างฉับพลันในสามชั้นของเพลงม่านมงคล ส่วนวงและลีลาในแต่ละเพลงมีความน่าสนใจอย่างมาก มีลักษณะการบังคับทางมากกว่าแปรทำนอง พบการประสานคู่ 3 คู่ 4 และคู่ 5 โดยประสานด้วยมือขวาและเสียงหลักคือมือซ้าย บางสำนวนมีลักษณะการข้ามช่วงเสียง บางสำนวนลงก่อนจังหวะตก พบการประพันธ์ลูกเต๋าเป็นสำเนียงมอญเพื่อให้เข้ากับสำนวนเพลงในเพลงมอญมอบเรือ ในเพลงสองกุมารและเพลงเร็วมะลิวัลย์มีลีลาที่โดดเด่นโดยใช้การบรรเลงตะโพนมอญขึ้นระหว่างวรรคเพลง เปรียบเหมือนการตอบโต้กันระหว่างเครื่องบรรเลงทำนองกับเครื่องหนัง

อภิปรายผล

การศึกษาประวัติความเป็นมาของสำนักบ้านจรรย์นาญ ทำให้ทราบถึงความสำคัญ พัฒนาการ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของบ้านจรรย์นาญ และได้ทราบถึงมูลบทที่เกี่ยวข้องกับเพลงมอญของบ้านจรรย์นาญ ซึ่งบ้านจรรย์นาญนั้นมีความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 นับหลายทศวรรษ 3 รุ่น โดยมีบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ คือ ครูเพชร จรรย์นาญ และครูไพฑูรย์ จรรย์นาญ โดยสิ่งสำคัญที่บ้านจรรย์นาญยังคงรักษาไม่เปลี่ยนแปลง คือ ทางเพลงและการบรรเลงที่มีระเบียบแบบแผนอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมถึงเครื่องดนตรีไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้ลูกหลานและคนรุ่นหลังได้ศึกษา

3. การศึกษาในส่วนของการสืบทอดเพลงของบ้านจรรยาญาติ เนื่องบ้านจรรยาญาติมีลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย จึงสามารถนำมาวิจัยสืบต่อไป

รายการอ้างอิง

กฤษพร พงษ์แดง. (2560). *การศึกษาดนตรีไทยบ้านจรรยาญาติ*. ปริญญาโท ศป.ม. (มานุษยวิทยา)
กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พิทักษ์ จรรยาญาติ, 15 มกราคม 2563. สัมภาษณ์.

——, (15 กันยายน 2563). สัมภาษณ์.

——, (26 กันยายน 2563). สัมภาษณ์.

——, (31 กันยายน 2563). สัมภาษณ์.

สุวิชา พงษ์เกิดลาภ. (2561). *ระเบียบวิธีการบรรเลงเพลงนางหงส์ของบ้านจรรยาญาติ*. วิทยานิพนธ์ระดับศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.